

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ В ЗАКОНОДАВЧОМУ ДИСКУРСІ

Коваль Н. Є.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті досліджено особливості використання паралельних конструкцій, синтаксичного та лексичного повтору, а також складнопідрядних речень як ефективного засобу зростання аргументаційного потенціалу законодавчого дискурсу. У законодавчому дискурсі синтаксичний повтор найчастіше відіграє функції відзначення кількості наведених аргументів, оцінної номінації та опису з метою характеристики суб'єкта.

Ключові слова: законодавчий дискурс, аргументативний дискурс, мовні засоби аргументації, паралельні конструкції, синтаксичний повтор.

В статье рассматривается использование параллельных конструкций, синтаксического и лексического повторов, а также сложноподчиненных предложений как средства значительного увеличения аргументативного потенциала законодательного дискурса. В законодательном тексте синтаксический повтор в основном выполняет функции повтора, оценочной номинации и описания с целью характеристики субъекта.

Ключевые слова: законодательный дискурс, аргументативный дискурс, лингвистические средства аргументации, параллельные конструкции, синтаксический повтор.

The article deals with the complex studies of the linguistic means of argumentation at different language levels of the English-language legislative discourse – structural, syntactic, and pragmatic. Structural and syntactic means of argumentation realization are analyzed. It is determined that subordinate sentences, repetition and parallel structures are mostly used for presenting the argumentative content in the legislative discourse.

Key words: legal discourse, legislative discourse, argumentative discourse, linguistic means of argumentation, parallel structures.

Мовні засоби вираження аргументаційного змісту, зокрема на лексичному та синтаксичному рівнях, є особливо важливим аспектом комунікативної компетенції. Без знання оптимальних засобів експлікації думки та концентрації змісту висловлення неможливе успішне розв'язання комунікативних завдань аргументації, а саме – процесів переконання. Знання утилітарних засобів оформлення думки – аргументативного дискурсу – сприяє оптимальній експресивності окремого висловлення або цілого тексту поза його змістовою співвіднесеністю з міркуваннями формально-логічної коректності. Тобто знання мовних закономірностей оформлення аргументаційного переконання дозволяє розв'язати проблему успішного мовленнєвого впливу в законодавчому дискурсі. Мовленнєвий вплив (*спонукання*) розглядається в цій статті як результат процесу аргументації.

Актуальність дослідження зумовлена поглибленим вивченням юридичних текстів різної категорії, змісту та прагматики як вербального об'єкта шляхом звернення до глибинного, концептуального, семантичного аналізу його складників. Дослідження цих питань важливе для якісного мовного забезпечення процесів правового регулювання, мовного, в тому числі текстового, тлумачення норм юридичного права.

Мета статті – проаналізувати і системно представити синтаксичну структуру аргументації в законодавчому дискурсі.

Об'єкт дослідження – комунікативно-прагматичні та структурно-синтаксичні особливості законодавчих текстів.

Предметом вивчення є синтаксичні засоби аргументації в англomовному законодавчому дискурсі, в його функціональній, прагматичній та мовностилістичній репрезентації.

Матеріалом дослідження слугували тексти з Договірному кодексу США штату Каліфорнія (WAIS Document Retrieval California Codes Public Contract Code, Sections: 7100 – 7200; 10250 – 10265; 10335 – 10381; 20120 – 20145; 20410 – 20464; 20209.5 – 20209.14) та чинного Комерційного кодексу США (Uniform Commercial Code).

Слід зазначити, що, незважаючи на певні здобутки в теорії аргументації, ще не знайдено вичерпної відповіді на питання про мовні засоби, які експлікують аргументаційну семантику та безпосередньо співвідносяться з категорією аргументації. Не зважаючи на те, що аргументація практично не має власних категорій, характерних лексем, які асоціюються лише і з зазначеним явищем, дослідження останніх років (А. Д. Белова, Т. Н. Нікульшина, С. Г. Оганесян, Л. Г. Ряполова, Т. А. Скуратовська [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]), переконують, що аргументація має систему власних мовних засобів, що функціонують та реалізуються в конкретних видах дискурсу.

Аргументація законодавчого дискурсу носить переважно спонукальний, імперативний характер, що відповідає меті аргументування – вплинути на вибір адресата в процесі прийняття рішення і тим самим вплинути на зміст його діяльності. Проаналізувавши тексти з єдиного Комерційного кодексу США (Uniform Commercial Code) та з Договірному кодексу США штату Каліфорнія (WAIS Document Retrieval California Codes, Public Contract Code), ми дійшли висновку про відсутність у них явно виражених імперативних конструкцій, водночас у текстах цих законодавчих документів широко вживаються структури дійсного та умовного способів. Законодавець мусить, очевидно, використовувати такі мовні засоби, щоб спонукати адресата до самостійного висновку про доцільність дотримання законів. Тому для законодавчого дискурсу характерною є аргументація, що реалізується за допомогою відповідних положень і дефініцій, які передбачають експлікацію актуалізованого речення. Цей процес є складнішим, ніж аргументація на рівні окремих слів, оскільки обґрунтувати певні положення, донести інформацію та переконати одним реченням є доволі складно.

Вимога конкретності, необхідності виявлення причинно-наслідкових зв'язків і логічного підпорядкування одних фактів іншим зобов'язують законодавців подати різні обставини справи, простежити і передати складну систему понять у їхньому взаємозв'язку. Мовна реалізація такого роду понять подекуди пов'язана з наявністю складних синтаксичних конструкцій, які дають можливість підвищити інформативність текстового матеріалу, сприяти чіткості та недвозначності документів. Тому в законодавчих текстах функціонує значна кількість складних речень, більшість з яких становлять складнопідрядні з кількома підрядними, як це має місце і в прикладах, наведених нижче:

(1) “<...> If the employee organization requests it, the executive officer shall grant the employee organization the opportunity to present its case against the contract and the reasons why the contract should be referred to the board for a hearing <...>” [PCC Section 10337(b)].

(2) “State agencies that use this procedure shall include in the request for proposal a clear, precise description of the work to be performed or services to be provided, a description of the format that proposals shall follow and the elements they shall contain, the standards the agency will use in evaluating proposals, the date on which proposals are due and the timetable the agency will follow in reviewing and evaluating them” [PCC Section 10342 (a)].

У наведеному прикладі за допомогою підрядних речень вдається внести важливу додаткову інформацію та уточнити всі обставини та умовності, щоб не виникло непорозуміння при тлумаченні закону.

Досліджуючи зазначену проблему, ми проаналізували 5475 законодавчих положень (500 стор. вибірки) і отримали такі статистичні показники: в середньому на одну сторінку законодавчого документа припадає 2 простих речення, близько 9 складних, 7 з яких – це складнопідрядні з кількома підрядними.

Функція таких підрядних речень – це переважно спосіб уникнення двозначності в тлумаченні документа шляхом визначення та уточнення різних елементів речення. Структура складнопідрядного речення, власне завдяки наявності підрядного речення, допомагає автору законодавчих документів надати адресатові максимальну кількість необхідної інформації в межах одного речення. Адресант намагається представити якомога більше додаткових відомостей для адекватного сприйняття основної думки і через обмеження обсягу законодавчої статті чи положення змушений вводити в текст інформацію шляхом ускладнення синтаксичних структур.

Вважаємо за доцільне розглянути специфіку типів складнопідрядних речень у законодавчих текстах та проаналізувати частотність їхнього використання. Здійснивши кількісний і якісний аналіз підрядних речень, ми дійшли висновку, що в законодавчих текстах успішно функціонують практично всі види підрядних речень, а саме:

підрядні додаткові, які слугують засобом введення в текст додаткових відомостей про предмет чи явище, що дозволяє досягнути об'єктивності та вмотивованості, а звідси й аргументованості висловлення;

підрядні часу, які містять когнітивну інформацію, дублюють та уточнюють обставину часу, повідомляючи необхідну інформацію;

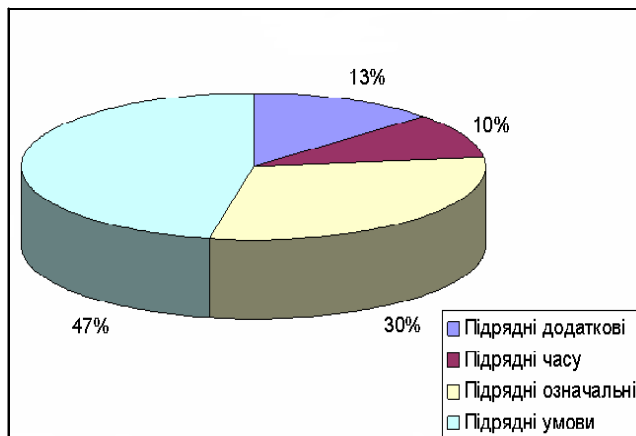
підрядні означальні займають значне місце в законодавчих текстах, за їхньою допомогою в контексті реалізуються: а) прагматика уточнення; б) дефініції; в) обмеження або виділення провідної думки;

підрядні умови, які передають логічні відношення в межах законодавчого тексту.

Однак, як свідчить статистика, найчастіше вживаються підрядні означальні речення та підрядні речення умови, що відповідно становить 30% та 47% від загальної кількості підрядних речень, підрядні додаткові та підрядні часу представлені меншою кількістю речень (див. рис.1).

Рисунок 1.

Типи підрядних речень у законодавчих текстах

Підрядні означальні речення стосуються членів головного речення, виражених іменником чи займенником, та вказують на їхню характеристику, ознаку тощо. Існує два типи означальних підрядних речень: 1) пояснювальні; 2) уточнювальні (*обмежувальні*). Проілюструємо це положення прикладами з Договірного кодексу:

(3) "Every contractor, to whom is awarded any contract for street work under this division, shall at the time of signing and executing the contract, file with the superintendent of streets a good and sufficient bond, approved by the street superintendent in a sum not less than one-half of the total amount payable by the terms of the contract" [PCC Section 20457].

(4) *“Each person whose claim has not been paid by the contractor or his subcontractors, shall have a first lien upon and against the assessment, any partial assessment, any reassessment and any bonds which may be issued to represent any assessment or reassessment, which lien may be enforced by action brought within three months after the date of the filing of the verified statement in the superior court of the county in which such work is done”* [PCC Section 20460].

Дослідження показало, що в законодавчому дискурсі спостерігається тенденція до переважного вживання умовного способу над дійсним, наприклад:

(5) *“If no bids are received in response to this second call for bids, the legislative body may again advertise for and receive bids under the same proceedings at any time and let the contract to the then lowest bidder, and such delay shall in no way affect the validity of any of the proceedings or assessments levied thereunder”* [PCC Section 20424].

(6) *“If the director deems that a contractor has failed to supply an adequate working force, or material of proper quality, or has failed to comply with Section 10262, or has failed in any other respect to prosecute the work with the diligence and force specified by the contract, the director may <...>”* [PCC Section 10253].

Слід зазначити, що, крім складнопідрядних речень, функціонують як прості, так і складносурядні речення. Незначна кількість складносурядних речень у законодавчих текстах пояснюється їхньою специфікою. Такі речення звичайно становлять ланцюг, послідовність дій, а їхнє вживання в достатній кількості приводить до створення особливого ритму, який сприяє плавності та розміреності викладу [8, с. 37]. Така ритмічність текстового повідомлення не характерна для законодавчих текстів та не відповідає прагматичним цілям законодавчого дискурсу, де адресант змушений порушувати плавність та ритмічність висловлення, постійно вносячи доповнення, пояснення, уточнення, намагаючись виділити важливі деталі і привернути до них увагу адресата. Тому використання складносурядних речень у законодавчих документах є мінімальним.

Аргументація, реалізована в системі синтаксично паралельних конструкцій, характеризується тим, що надає рівної значущості та вагомості кожному з аргументів і водночас сприяє їхній загальній спрямованості і, як наслідок, переконливості.

Повтором, або репризою, називають мовленнєву фігуру, яка полягає в повторюванні слів, морфем, синтаксичних конструкцій в умовах достатньої тісноти ряду, тобто достатньо близького їхнього розташування одне від одного, щоб їх можна було помітити. В процесі сприйняття та оброблення слів та словосполучень, що повторюються, мовленнєві повтори “обрастають” асоціаціями та набувають особливої ідейної і психологічної глибини. Це створює міцну основу для сприйняття змісту, сприяє найбільш повному та поглибленому поясненню тези [9, с. 197].

Специфіка різнорівневого повтору (*звукового, морфологічного, лексико-семантичного, синтаксичного*) може бути виявлена через аналіз його складників і способів їхньої взаємодії. Проведений аналіз законодавчих текстів показав, що найбільш поширеними видами повтору є синтаксичний та лексико-семантичний.

Синтаксичний повтор у законодавчій комунікації широко використовується в таких формах: 1) повтор у вигляді однорідних членів речення; 2) синтаксичний паралелізм словосполучень; 3) синтаксичний паралелізм речень. Було виявлено, що в законодавчому дискурсі синтаксичний повтор найчастіше виконує функції відзначення кількості наведених аргументів, оцінної номінації та опису з метою характеристики суб'єкта.

Лексичний повтор у законодавчих положеннях сприяє посиленню уніфікації, що є характерною ознакою паралелізму, оскільки повтор лише підкреслює симетрію синтаксично паралельних конструкцій. До того ж, лексико-граматичний повтор виконує функцію введення додаткової стилістично маркованої інформації, що сприяє подальшій актуалізації висловлення, як це простежуємо, наприклад, у такому фрагменті тексту закону:

- (7) “<...> The lessor is in default under the lease contract and the lessee may:
- (a) cancel the lease contract (Section 2A-505(1));
  - (b) recover so much of the rent and security as has been paid and is just under the circumstances;
  - (c) cover and recover damages as to all goods affected whether or not they have been identified to the lease contract (Sections 2A-518 and 2A-520), or recover damages for nondelivery (Sections 2A-519 and 2A-520);
  - (d) exercise any other rights or pursue any other remedies provided in the lease contract.
- (2) If a lessor fails to deliver the goods in conformity to the lease contract or repudiates the lease contract, the lessee may also:
- (a) if the goods have been identified, recover them (Section 2A-522);
  - (b) in a proper case, obtain specific performance or replevy the goods (Section 2A-521).
- (3) If a lessor is otherwise in default under a lease contract, the lessee may exercise the rights and pursue the remedies provided in the lease contract, which may include a right to cancel the lease, and in Section 2A-519(3).
- (4) If a lessor has breached a warranty, whether express or implied, the lessee may recover damages (Section 2A-519(4)) <...>” [UCC Section 2A-508].

Наведене законодавче положення є характерним прикладом функціонування лексичного повтору в законодавчому дискурсі: вираз *lease contract* повторюється 8 разів, лексеми *lessor* та *lessee* – по 4 рази, *recover* – 5 разів. За допомогою повтору авторам закону вдається чітко окреслити рамки діяльності кожного суб'єкта ймовірної ситуації, крім цього, лексичний повтор сприяє наростанню інтенсивності висловлення та вносить більшу конкретику у виклад законодавчого положення.

У законодавчих документах синтаксичний паралелелізм може вживатися в межах однієї статті документа або охоплювати окремих фрагмент тексту. Паралельні конструкції можуть бути присутніми в різних сегментах абзацу, а отже, виступати в ролі анафори, епіфори, вживатися як всередині речення, так і в прямій послідовності одна за одною. Цей засіб синтаксичного зв'язку укладачі законодавчих документів застосовують з метою досягнення чіткості та логічності викладу положень, належного акцентування вагомих компонентів.

Функція переліку, яку виконують синтаксично паралельні конструкції є найбільш розповсюдженою. Перелік аргументів здійснюється з метою переконання адресата діяти відповідно до закону. Аргументація, оформлена за допомогою синтаксично паралельних конструкцій, характеризується тим, що надає рівної значущості та вагомості кожному окремому аргументові і водночас сприяє їхній загальній спрямованості та, як наслідок, переконливості. Синтаксичний паралелелізм у зазначеній функції найчастіше супроводжується лексичним повтором, що сприяє виділенню релативних частин висловлення:

(8) “<...> (1) If an agreement between the commodity intermediary and commodity customer governing the commodity account expressly provides that a particular jurisdiction is the commodity intermediary's jurisdiction for purposes of this part, this article, or [the Uniform Commercial Code], that jurisdiction is the commodity intermediary's jurisdiction.

(2) If paragraph (1) does not apply and an agreement between the commodity intermediary and commodity customer governing the commodity account expressly provides that the agreement is governed by the law of a particular jurisdiction, that jurisdiction is the commodity intermediary's jurisdiction.

(3) If neither paragraph (1) nor paragraph (2) applies and an agreement between the commodity intermediary and commodity customer governing the commodity account expressly provides that the commodity account is maintained at an office in a particular jurisdiction, that jurisdiction is the commodity intermediary's jurisdiction.

(4) If none of the preceding paragraphs applies, the commodity intermediary's jurisdiction is the jurisdiction in which the office identified in an account statement as the office serving the commodity customer's account is located.

(5) If none of the preceding paragraphs applies, the commodity intermediary's jurisdiction is the jurisdiction in which the chief executive office of the commodity intermediary is located <...>” [UCC Section 9-305 (b)].

Наведене законодавче положення повністю складається з паралельних синтаксичних конструкцій та лексичних повторів, які виконують функцію роз'яснення в законі, прагнення авторів як до уточнення, так і до розгляду всіх вірогідних випадків.

Аргументація, виражена за допомогою синтаксично-паралельних конструкцій, має додаткову, не менш важливу функцію – функцію опису з метою характеристики суб'єкта або явища. Такі описи на основі синтаксичного, морфологічного та лексичного повторів, містять елемент ритмічної впорядкованості та виступають одним із засобів переконання. Переконливість досягається шляхом інтегрування фактів та/або аргументів у єдине ціле, коли кожний маркований елемент опису є водночас як самостійним і рівнорелевантним порівняно з іншими складниками, так і невід'ємною часткою загальної цілісної аргументації, що ефективно впливає на аудиторію саме завдяки своїй різнорівневій – лексичній, синтаксичній, морфологічній та фонетичній упорядкованості. Синтаксичні паралельні конструкції, особливо у формі паралельних речень, у переважній більшості випадків виступають багаточленним аргументом тези, наприклад:

(9) “*Except as otherwise provided in subsection (c), the following rules apply:*

(1) While a security certificate is located in a jurisdiction, the local law of that jurisdiction governs perfection, the effect of perfection or nonperfection, and the priority of a security interest in the certificated security represented thereby.

(2) The local law of the issuer's jurisdiction as specified in Section 8-110(d) governs perfection, the effect of perfection or nonperfection, and the priority of a security interest in an uncertificated security.

(3) The local law of the securities intermediary's jurisdiction as specified in Section 8-110(e) governs perfection, the effect of perfection or nonperfection, and the priority of a security interest in a security entitlement or securities account.

(4) The local law of the commodity intermediary's jurisdiction governs perfection, the effect of perfection or nonperfection, and the priority of a security interest in a commodity contract or commodity account <...>” [UCC Section 9-305].

Розміщення повторюваних одиниць на початку паралельних речень у наведеному прикладі закону створює широке поле для побудови аргументації, зокрема – для переліку аргументів. Однотипна, одноструктурна побудова початку речень – свідчення того, що підтеми, висвітлені в тексті, мають однакову форму репрезентації, а отже, однаково вагомі. Повний, нічим не порушений і тому ритмічно організований паралелізм потребує від автора додаткових ментальних і комунікативних зусиль, оскільки постійно вимагає дотримання чітких мовних відповідностей і створення симетричних мовних конструкцій. Але незважаючи на всю структурну складність, повний синтаксичний паралелізм достатньо широко використовується в законодавчих документах, особливо у формі синтаксичного паралелізму речень.

Синтаксичний паралелелізм, що є продуктивним засобом когезії законодавчих текстів, виконує функції переліку рівнозначних принципів та тверджень, розвиває та уточнює певні положення, сприяє творенню текстової структури документів. Рекурентність паралельних конструкцій у текстах договорів пов'язана з глибинним структурним взаємозв'язком речень у межах не лише статей і розділів, але й глобальної структури англomовного законодавчого дискурсу.

Перспективи подальших досліджень. Метою подальших досліджень може стати докладне вивчення мовних засобів аргументації та доведення, що аргументація як феномен дискурсно-мовленнєвої діяльності має власний арсенал структурно-композиційних і лексико-семантичних засобів реалізації.

Література

1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / Белова А. Д. – К., 1997. – 311 с.
2. Белова А. Д. Аргументативний дискурс у зіставному аспекті // Праці Міжнар. конф. “Проблеми зіставної семантики” – К.: КДЛУ – 1997. – С. 340-342.
3. Никульшина Т. Н. Информационная стратегия в побудительном дискурсе (на материале английского языка): дис... канд. филол. Наук: 10.02.04. / Никульшина Т. Н. – К.: КДПУ, 1998. – 190 с.
4. Оганесян С. Г. Предметная область аргументации и основные понятия теории аргументации // Философские проблемы аргументации / Оганесян С. Г. – Ереван, 1986. – С. 8-20.
5. Ряполова Л. Г. Аргументація в спонукальному дискурсі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. / Ряполова Л. Г. – К. : КДПУ, 1993. – 192 с.
6. Скуратовська Т. А. Аргументація в американському судовому дискурсі (на матеріалі справ за участю суду присяжних): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. / Скуратовська Т. А. – К., 2002. – 196 с.
7. Скуратовська Т. А. Аргументація в юридичному дискурсі: тактики та прийоми // Мовні і концептуальні картини світу – К.: КНУ ім. Т. Шевченка. – 2001. – № 5. – С.205-210.
8. Подгайская И. М. Функционально-прагматический аспект построения деловой речи на английском языке: автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04. / И. М. Подгайская. – М., 1994. – 21 с.
9. Кохтев Н. Н. Основы ораторской речи / Кохтев Н. Н. – М.: Изд-во МГУ, 1992. – 240с.
10. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Почепцов Г. Г. – М.: Рефл-бук; К.: Валке, 2001. – 656 с.
11. Cotterill J. Language in the Legal Process / Cotterill J. – L.: Palgrave Macmillan Ltd, 2002. – 276 p.
12. Gustafsson M. The syntactic features of binominal expressions in legal English // Text. – 1989. – № 4 (1-3). – P. 105-129.
13. Hiltunen R. Chapters on legal English: Aspects past and present of the language of the law / Hiltunen R. – Helsinki: Suomal tiedekat, 1990. – 123 p.
14. Fahnestock J. A Rhetoric of Argument / Fahnestock J. – N.Y.: Guilford Press, 1982. – 214 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. CCC: WAIS Document Retrieval CALIFORNIA Codes. Commercial Code.
2. PCC: WAIS Document Retrieval CALIFORNIA Codes. Public Contract Code.
3. UCC:USA Uniform Commercial Code. 4.The American Constitution: its origins and development.– N.Y., 1991. – 361 p.